

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 48

September 2018

Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland

Actueel dreigingsniveau: *Substantieel*

1

2

3

4

5

Het dreigingsniveau in Nederland wordt vastgesteld op niveau vier ('substantieel') van vijf. Dat wil zeggen dat de kans op een aanslag in Nederland reëel is. Hoewel het dreigingsniveau al sinds 2013 op dit niveau staat, is er wel sprake van belangrijke veranderingen in het dreigingsbeeld, die ook in DTN47 werden gesignaleerd.

1. Algemeen dreigingsniveau

Op 31 augustus van dit jaar stak een 19-jarige Afghaan op Amsterdam Centraal Station twee willekeurige voorbijgangers neer. Op grond van eerste onderzoek is geconcludeerd dat de man een terroristisch motief had. Deze daad illustreert de dreiging in Nederland. Desondanks is er in Europa sinds oktober vorig jaar sprake van een sterke afname van het aantal aanslagen, met name van door ISIS geïnspireerde. Door deze afname in combinatie met het enorme verlies van grondgebied van ISIS, kan gesproken worden van een – in elk geval tijdelijk – verminderde dreiging vanuit ISIS. Behalve ISIS vormt ook kern-Al Qa'ida nog steeds een dreiging. Het heeft in de afgelopen jaren in de luwte van ISIS kunnen werken aan een infrastructuur in Syrië waarmee het ook Europa kan bedreigen. De laatste keer dat kern-Al Qa'ida een aanslag in Europa pleegde, was in 2005. Ten dele ontwikkelt het dreigingsbeeld zich dus in een positieve richting, in ieder geval in vergelijking met de situatie in 2015-2016.

De dreiging is echter ook niet van het lagere niveau van voor 2013: er blijft sprake van een substantiële dreiging. Er zijn hiervoor twee belangrijke redenen. In de eerste plaats opereren er ook vanuit Nederland, al dan niet aan ISIS of Al Qa'ida verbonden, internationale jihadistische netwerken, die aanslagen

in heel Europa kunnen plegen, inclusief in Nederland zelf. Zulke jihadistisch terroristen hoeven niet uit Nederland te komen om toch hier te kunnen toeslaan. Onder meer de aanhouding van twee terrorismeverdachten in Rotterdam, in juni van dit jaar, laat zien dat die dreiging nog steeds reëel is: terroristen planden vanuit Nederland mogelijk een aanslag in Frankrijk, maar kozen hun doelwit ook in Nederland. Bovendien maken de andere arrestaties in relatie tot jihadistisch-terrorisme die in deze DTN-periode in Nederland hebben plaatsgehad, duidelijk dat er zich in Nederland nog steeds personen bevinden die zich mogelijk bezighouden met uit jihadisme voortkomende terroristische activiteiten. De tweede reden om te spreken van een substantiële dreiging, is dat ook van de in Nederland aanwezige jihadistische beweging onverminderd een geweldsdreiging uitgaat. Geweld is immers in de jihadistische ideologie gerechtvaardigd om de religieus-ideologische doelstellingen te verwezenlijken. Er zijn aanhangers van deze beweging die zich bezighouden met aanslagplanning binnen Nederland hetgeen echter tot op heden niet tot concrete dreiging heeft geleid. De Nederlandse jihadistische beweging bevindt zich echter in een heroriëntatiefase. Waar de focus in de afgelopen jaren vooral op uitreis en deelname aan de jihad in Syrië lag, houdt zij zich nu weer volop met da'wa activiteiten bezig. Dit gebeurt zichtbaar door straatda'wa-activiteiten, maar met name op internet

wordt – minder zichtbaar – de jihadistische boodschap verkondigd, met het oog op verdere uitbreiding van de beweging. Hierbij trekken jihadisten en andere salafisten soms ook gezamenlijk op, hetgeen jihadisten toegang geeft tot een veel grotere groep van potentiële volgelingen. Dit is een ander, belangrijk deel van het dreigingsbeeld: het niet-gewelddadige verspreiden van een boodschap van haat tegen het Westen en de voortdurende ondergraving van onze democratische waarden en rechtsstaat. Bovendien is de Nederlandse jihadistische beweging vele malen groter dan in de periode van vóór de strijd in Syrië. De onderlinge verbondenheid is groot en er zijn contacten met jihadisten in andere landen. Rond 2010 werd geconstateerd dat die beweging niet meer zoveel voorstelde. Niemand hield het toen voor mogelijk dat het jihadisme in Nederland zo sterk zou groeien en dat er uiteindelijk ongeveer driehonderd Nederlandse jihadisten naar een jihadistisch strijdtoneel zouden uitreizen. Maar het is wel gebeurd. Lange termijn ontwikkelingen zijn dan ook net zo goed deel van de dreiging als de aanwezige mogelijkheid van een concrete gewelddaad.

2. Terroristische dreiging in en tegen Nederland

Van jihadisten in Nederland gaat een geweldsdreiging uit. In de afgelopen jaren zijn Nederlandse jihadisten betrokken geweest bij aanslagvoorbereiding en een enkeling heeft zelf overwogen aanslagen te plegen. Of met de steekpartij in Den Haag op 5 mei van dit jaar een jihadistisch-terroristische aanslag heeft plaatsgevonden, kan pas worden vastgesteld wanneer het motief van de dader van de steekpartij duidelijk is. Vooralsnog is de verdenking: drie pogingen tot moord dan wel doodslag,

al dan niet met terroristisch oogmerk. Op basis van eerste onderzoek wordt het steekincident van 31 augustus jl. op Amsterdam Centraal Station aangemerkt als terroristisch. De verdachte heeft verklaard te hebben gehandeld omdat in Nederland 'de profeet Mohammed, de Koran, de Islam en Allah veelvuldig worden beledigd'.

De Nederlandse jihadistische beweging

De ontwikkelingen in de Nederlandse jihadistische beweging, zoals beschreven in DTN47, lijken zich te bestendigen. De beweging bevindt zich in een fase van heroriëntatie na de ineenstorting van het 'kalifaat' van ISIS. Mogelijk zijn Nederlandse jihadisten bevattelijk voor een 'wraaknarratief' waarbij de schuld van de val van het 'kalifaat' gelegd wordt bij het Westen en dat als rechtvaardiging kan worden gebruikt voor aanslagen. Dit wraaknarratief heeft de potentie om nog langere tijd geëxploiteerd te worden door ISIS, ook nadat de groepering geen grondgebied meer in handen heeft.

Naast potentieel geweld, gaat er ook een dreiging uit van het verspreiden van de jihadistische boodschap (da'wa), door ontplooiing van activistische en educatieve activiteiten en het voeren van (onderlinge) discussies. Deze ontplooiing is vooral online goed zichtbaar. Ook worden er weer straatda'wa-activiteiten ontplooid. Nog niet zo veel als in de periode 2010-2015, maar het is duidelijk dat de heroriëntatie en het gebrek aan uitreismogelijkheden, leiden tot meer nadruk op (openlijke) da'wa.

Er zijn tussen jihadisten en andere salafisten vormen van vermenging van activiteiten. Jihadisten bewegen zich on- en offline in kringen van islamisten/salafisten waar ze zich niet duidelijk als jihadist of aanhanger van een jihadistisch gedachtegoed etaleren en dus ook niet als jihadist herkenbaar zijn. Ook zijn er (online) organisaties

die niet direct duidelijk een jihadistische boodschap uitdragen, maar die wel door andere jihadistische platforms worden gesteund. Bijvoorbeeld organisaties die geld inzamelen voor moslims in landen als Syrië of Somalië.

Na een sterke groei in de periode 2013-2016 stagneert de omvang van de Nederlandse jihadistische beweging momenteel. De beweging verandert echter wel van samenstelling. Sommige personen verlaten de beweging, maar er vindt ook nog steeds enige werving en aansluiting plaats, vooral afkomstig uit eigen kring: familieleden en vrienden worden betrokken bij de groep. Verder bevinden er zich in Syrië en Irak vermoedelijk nog rond de 140 Nederlandse jihadisten, deels bij ISIS, deels bij Al Qa'ida-gelieerde en andere groepen. Ongeveer 35 Nederlandse jihadisten bevinden zich buiten het strijdgebied, maar kunnen (nog) niet worden beschouwd als terugkeerders. Naast aanhangers van het jihadisme zijn er in Nederland nog enkele duizenden sympathisanten van het jihadisme, vooral van ISIS. Een groot deel van de activiteiten van de Nederlandse jihadistische beweging speelt zich online af.

De komende jaren zullen regelmatig jihadisten van wie bekend is dat zij volharden in hun jihadistische ideeën, vrijkomen uit detentie. Hoewel gedetineerde jihadisten tijdens hun detentie niet volledig zijn afgezonderd van hun sociale en jihadistische netwerk en dus ook nu al invloed kunnen uitoefenen, kan de terugkeer van enkelen van hen binnen de Nederlandse jihadistische beweging tot een nieuwe dynamiek leiden. Ten dele gaat het namelijk om ervaren of charismatische figuren, die hun stempel op de beweging, of een deel daarvan, kunnen drukken. Ook in andere Europese landen komen jihadisten vrij, zie paragraaf "Dreiging in en tegen het Westen."

Jihadisten in Nederland onderhouden al langer contacten met het buitenland. Deze kunnen persoonlijk van aard zijn, maar ook om jihadistisch gedachtegoed te delen en te verspreiden en, in het ergste geval, om aanslagen te plannen of voor te bereiden. Dergelijke contacten zijn niet nieuw, maar mogelijk is nu sprake van een intensivering van het contact tussen met name Nederlandse en Belgische jihadisten.

In algemene zin bestaan er in Europa al jarenlang jihadistische netwerkstructuren waarvan een voortdurende dreiging uitgaat. Onder anderen bestaan er transnationale Al Qa'ida- en ISIS-gerelateerde netwerken met connecties in Syrië/Irak. Deze netwerken kunnen worden geactiveerd bij het voorbereiden, faciliteren en uitvoeren van aanslagen in Europa. Ook Nederlandse jihadisten kunnen deel uitmaken van deze netwerken, onder andere door hun contacten met Nederlandse uitreizigers in de regio. Op de korte, middellange en lange termijn blijft er van dergelijke netwerken een dreiging uitgaan.

Terrorisme gerelateerde aanhoudingen

De afgelopen DTN-periode is er een aantal aanhoudingen verricht dat te maken heeft met jihadistisch terrorisme. Dergelijke arrestaties maken duidelijk dat er zich in Nederland nog steeds personen bevinden die zich mogelijk bezighouden met uit jihadisme voortkomende terroristische activiteiten. Zo werd als uitvloeisel van een al langer lopend strafrechtelijk onderzoek naar een jihadist die in 2017 in eerste aanleg werd veroordeeld, in april 2018 een viertal personen opgepakt. Het strafrechtelijk onderzoek naar hen richt zich op voorbereidingen en training voor terrorisme en opruiing tot terrorisme via sociale media. Ook werd in België een man van Servische afkomst gearresteerd op verdenking van het plannen van een aanslag in Nederland en mogelijk ook in België. Hij

zou contact hebben met iemand in Nederland aan wie hij zijn plannen ontvouwd zou hebben. Op 17 juni werden twee personen aangehouden op verdenking van het voorbereiden van een terroristisch misdrijf en deelneming aan een terroristische organisatie. De mannen zouden plannen hebben voor het plegen van een aanslag in Parijs. Uit het onderzoek bleek later dat ze mogelijk ook een aanslag op 'veiligheidsdiensten' in Nederland, mogelijk een politiebureau in Rotterdam, op het oog hadden. Een dag na de aanhouding van de twee, werden drie mannen aangehouden wier DNA was aangetroffen op vuurwapens die in 2016 in het Franse Argenteuil waren gevonden. In deze zaak werd op Eerste Paasdag 2016 in Rotterdam ook al een aantal personen, onder wie Anis B., aangehouden. Ook arresteerde de politie op 3 juli een 15-jarige jongen en een 27-jarige man, die verdacht worden van opruiing tot het plegen van terroristische misdrijven. Tevens werd in juli in Schiedam een uit België afkomstige man aangehouden tegen wie een Europees aanhoudingsbevel open bleek te staan wegens terrorisme. Eind augustus is een bekende jihadist uit Maastricht aangeklaagd voor lidmaatschap van een terroristische organisatie. Eveneens werd eind augustus in Den Haag een man aangehouden die mogelijk een aanslag wilde plegen op de organisator van de inmiddels afgelaste cartoonwedstrijd. Overigens is vooral nog niet bekend of de man een jihadistische achtergrond heeft. Op 31 augustus werd op Amsterdam Centraal Station een 19-jarige Afghaan aangehouden die twee mensen had neergestoken. De man zou hiervoor een terroristisch motief hebben. Volgens zijn verklaring worden in Nederland de profeet Mohammed, de Koran, de Islam en Allah veelvuldig beledigd.

Uitreis en terugkeer

Er zijn sinds juli 2017 geen nieuwe uitreizen vanuit Nederland naar het strijdgebied in Syrië en Irak

waargenomen. Per 1 september 2018 is het aantal uitgereisde Nederlanders dat met jihadistische intenties aanwezig is in het strijdgebied ongeveer 140. Tegelijk blijkt het ook nauwelijks te lukken om het strijdgebied te verlaten en Nederland te bereiken. Per 1 september 2018 zijn er circa 55 jihadisten naar Nederland teruggekeerd. In totaal zijn er ongeveer 80 jihadisten omgekomen. Ook bevinden zich nog circa 35 uitreizigers buiten het strijdgebied, van wie sommigen in detentie- of vluchtelingenkampen verblijven. Zij worden niet geteld als terugkeerders. Ook zijn er in totaal meer dan 175 minderjarigen in en buiten het strijdgebied, van wie een of beide ouders de Nederlandse nationaliteit bezit. Het overgrote deel is in het strijdgebied geboren en is niet ouder dan 4 jaar. Kinderen van 9 jaar of ouder die in door ISIS gecontroleerd gebied verblijven of daaruit afkomstig zijn, worden meegeteld in het totaal aantal uitreizigers. Dit betreft slechts een klein aantal.

In de trends ten aanzien van uitreis en terugkeer is de afgelopen maanden niets wezenlijks gewijzigd. Met name het aantal terugkeerders blijft beperkt en de enkele jaren geleden geuite verwachting dat terugkeer druppelsgewijs zal plaatsvinden, geldt nog steeds: tot nu toe keerde er dit jaar gemiddeld één uitreiziger per maand naar Nederland terug. Hoewel niet helemaal is uit te sluiten dat uitreizigers ongezien terugkeren, komen de meesten onder begeleiding terug, wat de dreiging die van hen kan uitgaan in belangrijke mate reduceert. Als zij na eventuele vervolging en detentie weer vrijkomen, kunnen zij, zoals hiervoor al werd opgemerkt, een nieuwe impuls geven aan jihadistische netwerken in Nederland. Tegelijk hebben uitreizigers die na het uitroepen van het 'kalifaat' naar Syrië en Irak zijn getrokken, zich bewust aangesloten bij ISIS. Mogelijk wil een deel van hen daarom helemaal niet terugkeren, hoe zwaar de

omstandigheden ook zijn. Momenteel wordt niet waargenomen dat uitgereisde Nederlandse strijders doorreizen naar andere jihadistische strijdtoneelen.

Een discussie die al geruime tijd wordt gevoerd is hoe om te gaan met uitgereisde vrouwen en hun kinderen die zich in vluchtelingenkampen in Syrië en Irak bevinden. Zowel van de moeders als van minderjarigen kan een dreiging uitgaan indien zij terugkeren. De moeders doen zich vaak voor als naïeve slachtoffers die door hun man zijn meegenomen naar het 'kalifaat', maar doorgaans hebben zij bewust voor de reis naar het 'kalifaat' gekozen en hangen zij het jihadisme nog steeds aan. Daarnaast heeft ISIS in diverse video's laten zien niet te schromen minderjarigen, onder wie soms jonge kinderen, voor verschrikkelijke gewelddaden in te zetten. Onlangs heeft een in Frankrijk opgepakte terugkeerder verklaard dat ISIS kinderen heeft opgeleid om aanslagen in Europa te plegen. Volgens onbevestigde berichten zou een groep vrouwen en hun kinderen in Koerdische opvangkampen geruild zijn tegen Koerdische strijders die door ISIS gevangen werden gehouden. Vertegenwoordigers van de Syrian Democratic Forces (SDF) ontkennen de geruchten. Wel hebben zij laten weten dat hun inzet voor de opvang van vrouwen (en kinderen) in de opvangkampen eindig zou kunnen zijn. Vrouwen worden dan mogelijk vrijgelaten of verplaatst. Wat de implicaties hiervan voor de dreiging zijn, is voorshands niet duidelijk.

Terrorismedinanciering

In Nederland zijn enkele personen aangehouden in verband met financiering van terrorisme. Twee mannen uit Deventer zijn eind maart aangehouden op verdenking van het financieren van terrorisme in Syrië. De mannen zouden van 2015 tot hun aanhouding met een informeel banksysteem (hawala) via wisselkantoren in Turkije tienduizenden

euro's hebben overgemaakt naar uitreizigers die daar aan de strijd deelnamen. Zij deden dat mogelijk in opdracht van familie en vrienden van Nederlandse jihadisten. Ook werden in juni drie personen aangehouden, twee broers uit Utrecht en een vrouw uit Alphen aan den Rijn, op verdenking van financiering van een aantal uitgereisde (ex-)familieleden.

Op 3 augustus werd op Schiphol een Russische man aangehouden die in Duitsland werd gezocht voor deelname aan een terroristische organisatie. Hij zou enkele duizenden euro's hebben overgemaakt aan ISIS-leden in Syrië die daarmee training en wapens betaalden. Hij is op basis van een Europees aanhoudingsbevel op 8 augustus aan de Duitse autoriteiten overgedragen.

3. Terroristische dreiging in en tegen Westen

De jihadistische aanslag die eind maart plaatsvond in het Franse Trèbes maakte een eind aan een periode die sinds oktober 2017 in Europa bestond, waarin geen aanslagen plaatsvonden. Ook deze aanslag was geïnspireerd door ISIS. De aanslag zelf brengt geen verandering in het beeld dat met het uiteenvallen van het 'kalifaat' van ISIS het aantal aanslagen in het Westen drastisch is gedaald. Tegelijkertijd is deze aanslag een illustratie van de aanhoudende dreiging voor Europa vanuit jihadistische hoek. De aanslag die in mei werd gepleegd in Parijs is geïnspireerd door ISIS. De aanslag in Luik, in juni, maakt niet alleen duidelijk dat de dreiging aanhoudt, maar ook dat gevangenen een plek kunnen zijn waar gewone criminelen kunnen radicaliseren, zoals de aanslagpleger in Luik. Dit is een fenomeen dat zich in veel Europese landen voordoet, maar in Nederland niet of minder, vanwege het systeem van speciale terrorisme

afdelingen (TA's), waardoor radicale gevangenen niet samen gedetineerd zitten met gewone criminelen. In Keulen werd een man aangehouden die mogelijk een aanslag voorbereidde, waarbij de ingrediënten voor en al een bepaalde hoeveelheid van de giftige stof ricine werden aangetroffen. Daarnaast werden ook de ingrediënten voor een explosief aangetroffen, met de kennelijke bedoeling een bom te maken om ricine mee te verspreiden. Ricine laat zich echter niet via een explosief verspreiden: de hoge temperatuur van de explosie zal het gif direct verbranden. Doordat dit in de communicatie over de aanhouding niet werd genoemd, heeft de ricinevondst mogelijk meer onrust onder het publiek veroorzaakt dan strikt noodzakelijk. Dat westerlingen, in dit geval ook een Nederlander, ook ver buiten Europa slachtoffer kunnen worden van een terroristische aanslag, bleek toen op 29 juli vier westerse fietsers in Tadzjikistan om het leven kwamen in een door ISIS opgeëiste aanslag. ISIS wees in haar claim uitdrukkelijk op het feit dat het 'burgers van de Kruisvaardercoalitie' had aangevallen, daarmee verwijzend naar landen die tot de anti-ISIS Coalitie behoren.

Vrijkomen gedetineerde jihadisten

Voor de dreiging in en tegen het Westen in het algemeen is bovendien van belang dat in een aantal landen zoals België, Frankrijk en Groot-Brittannië tientallen gedetineerden die in de jaren '00 zijn veroordeeld voor een terroristisch misdrijf, op een termijn van een tot twee jaar vrijkomen. In Frankrijk gaat het om 115 personen die tot en met 2020 worden vrijgelaten en in het Verenigd Koninkrijk in 2018 om minstens 80 personen. Het is waarschijnlijk dat een aantal nog steeds het jihadistisch gedachtegoed aanhangt en tijdens detentie toegang heeft gekregen tot nieuwe netwerken (criminele of jihadistische). Ook in Nederland zullen de komende jaren jihadisten die nu gedetineerd zijn, vrijkomen. (Ex-)gedetineerden zullen

dan ook in de komende jaren een belangrijk bestanddeel van het terroristische dreigingsbeeld vormen, niet alleen in Nederland maar zeker ook in andere westerse landen.

Syrië centraal in de dreiging van Al Qa'ida tegen het Westen

Er blijft van kern-al Qa'ida een dreiging uitgaan tegen het Westen. De kern van de ideologie van Al Qa'ida is het treffen van het Westen als de vijand van 'de islam'. Al Qa'ida beschikt over netwerken verspreid over Azië, Afrika en Europa, die wellicht niet allemaal meer geheel intact zijn, maar die op zijn minst nog gedeeltelijk bruikbaar zijn voor het faciliteren en plannen van aanslagen. Sinds de aanslagen op de Londense metro in 2005 is kern-Al Qa'ida er echter niet in geslaagd een grootschalige aanslag in Europa te plegen. Wel zijn diverse plannen vrijdeld en zijn kleinschalige aanslagen door aanhangers uitgevoerd. Kern-Al Qa'ida heeft in de afgelopen jaren in de luwte van ISIS kunnen werken aan de opbouw van een infrastructuur in Syrië waarmee het ook Europa kan bedreigen.

4. Internationale ontwikkelingen

Ondanks de zware verliezen die zij heeft geleden, bestaat ISIS nog steeds. De afgelopen maanden is, zoals ook was verwacht, zichtbaar geworden dat ISIS in zowel Irak als Syrië de jihadstrijd voortzet, maar dan in de vorm van een insurgency. Hierbij maakt ISIS gebruik van tactieken die het ook vóór het uitroepen van het 'kalifaat' in 2014 toepaste, zoals korte hit-and-run aanvallen, ontvoeringen en diverse aanslagen op bijvoorbeeld stamleiders en personen die ISIS beschouwt als collaborateurs met de Iraakse overheid. De door de Koerden gedomineerde Syrian Democratic Forces (SDF) hebben hun offensief tegen ISIS in Oost-Syrië hervat, na een onderbreking die was

veroorzaakt door de Turkse inval bij Afrin. Het hernieuwde offensief van de SDF heeft in juli geresulteerd in de verovering van de Dasheda-pocket (tegen de grens met Irak). In Syrië heeft ISIS nu nog slechts zeer beperkt grondgebied in handen in het Syrisch-Iraakse grensgebied, maar blijft in Irak profiteren van de aanhoudende spanningen tussen het Iraakse leger en de Iraakse Koerden. Mede hierdoor houdt ISIS daar een zekere bewegingsruimte. Tegelijk zijn de factoren die hebben geleid tot de opkomst van ISIS, zoals de politieke en economische marginalisering van soennieten in Irak en Syrië, geenszins weggenomen. Hierdoor blijft er een voedingsbodemp voor soennitische onvrede bestaan, die door een organisatie als ISIS gekanaliseerd en uitgebuit kan worden.

Belangrijke rol Turkije

Zowel ISIS als Al Qa'ida onderhouden, ondanks regelmatig ingrijpen van de Turkse overheid – in mei en juni werden bijvoorbeeld vele tientallen ISIS-verdachten opgepakt – nog steeds (faciliterings)netwerken in Turkije. Door zijn geografische ligging blijft Turkije de voornaamste route voor jihadistisch terroristen om van en naar Europa te reizen. De houding van de Turkse overheid ten opzichte van ISIS en Al Qa'ida is afhankelijk van de eigen, Turkse belangen die niet altijd parallel lopen met die van het Westen.

5. Extremisme, radicalisering en polarisatie

Groei salafisme

Al langer wordt in het DTN aandacht besteed aan de dreiging die uitgaat van het salafisme in Nederland. Sinds een aantal jaren wordt een groei en groeiende invloed van het salafisme in Nederland geconstateerd. Deze manifesteert zich vooral in het aantal moskeeën waarin salafisten met hun

gedachtegoed voet aan de grond krijgen, het grote aantal rondreizende predikers en de vele lezingen die zij overal in Nederland verzorgen. Essentieel in de dreiging die het salafisme vormt voor de nationale veiligheid is dat binnen een deel van de salafistische beweging de opvattingen over 'zuivering' van geloof en gedrag zodanig worden opgevat, dat daarmee actieve onverdraagzaamheid (die polarisatie aanwakkert of versterkt), anti- en ondemocratische activiteiten en het afwijzen van de overheid worden gelegitimeerd en gepropageerd. Binnen het salafisme bevinden zich ook personen die op basis van hun geloofsleer terroristisch geweld kunnen legitimeren en propageren. Dat doen zij overigens doorgaans verhuuld en in religieuze termen.

De groei van het salafisme in Nederland gaat gepaard met een professionalisering van salafistische organisaties, die intensief gebruik maken van sociale media waar zij hun activiteiten aankondigen. Doordat een aantal salafistische organisaties zich bewust is geworden van het toezicht van de overheid, zijn zij terughoudender geworden in het publiceren over bijvoorbeeld hun buitenlandse gasten en de inhoud van hun onderwijs- en vormingsaanbod. Het aantal salafistische centra is in de afgelopen jaren gestegen evenals het aantal moskeeën onder salafistische invloed. Sommige noodlijdende moskeeën staan in toenemende mate onder invloed van grote salafistische centra en dreigen in de komende tijd te 'salafiseren'.

De meeste salafistische predikers in Nederland hebben een Nederlandse achtergrond. De religieuze boodschap die zij uitdragen, kan leiden tot maatschappelijke vervreemding van groepen en individuen of tot openlijk verzet tegen overheid en samenleving. Er zijn grofweg twee typen predikers te onderscheiden: aan salafistische instituties gebonden predikers en

onafhankelijke, minder gebonden predikers. Er bestaan nauwe banden tussen deze twee typen. Ook bestaan er banden tussen dergelijke salafistische predikers enerzijds en islamisten en jihadististen, die zich ook richten op vormingswerk, anderzijds. Ondanks onderlinge ideologische verschillen en theologische verfijningen, lijkt hierdoor een groter geheel te ontstaan van radicale opvattingen en activiteiten dat uiteindelijk niet verenigbaar is met de democratische rechtsorde. Dit remt de integratie, draagt bij aan maatschappelijke polarisatie en kan een voedingsbodem zijn voor radicalisering, mogelijk ook richting gewelddadig handelen.

Extremisme

Nederlandse extreemrechtse groeperingen zijn vooral actief met intimiderende en radicale acties, maar er zijn geen aanwijzingen dat zij gewelddadig zouden willen gaan opereren. De focus blijft gericht op acties tegen de vermeende islamisering van Nederland, de komst van asielzoekers en het vermeende verlies van de Nederlandse identiteit. Rechts in Verzet (RIV), een afsplitsing van Pegida, is een nieuwe groepering met enkele leden die de laatste periode verantwoordelijk was voor een aantal intimiderende protestacties. Vooral het ophangen van een onthoofde pop en dreigbrief bij een moskee in Amsterdam Noord in januari 2018, waarmee geprotesteerd werd tegen de komst van een "megamoskee", trok veel politieke en media-aandacht. De aankondiging van Pegida om tijdens de ramadan bij een aantal moskeeën varkensvlees te gaan barbecueën, leidde eveneens tot veel media-aandacht. Opvallend is verder dat sommige extreemrechtse groeperingen aan zelfvertrouwen lijken te winnen en het tegenwoordig aandurven om te demonstreren in als politiek 'links' bekend staende steden zoals Amsterdam en Nijmegen. Hiermee neemt de kans op confrontatiegeweld met extreemlinkse tegendemonstranten toe. In algemene zin wordt al langer

ingeschat dat ernstig extreemrechts geweld voornamelijk voorstelbaar is vanuit snel radicaliserende groepjes of eenlingen. De man die in augustus in Schiedam werd aangehouden, nadat hij in reactie op de dood van een Haags PVV-gemeenteraadslid op sociale media een dreiging had geuit, is van dit laatste mogelijk een voorbeeld.

In de afgelopen maanden hebben linkse actiegroepen nauwelijks extremistische acties uitgevoerd. Antifascisten hebben zich voornamelijk beperkt tot reactieve protestacties tegen (gepercipieerd) extreemrechts. Voorbeelden zijn een tegendemonstratie van de Anti-Fascistische Actie (AFA) bij een demonstratie van Pegida Nederland en enkele versturende acties bij de gemeenteraadsverkiezingen van afgelopen maart. De antiracisme actiegroepen die strijden tegen (vermeende) racistische en koloniale uitingen en symbolen, persisteren in hun intimiderende (online) acties tegen overheidsinstanties, bedrijven en organisaties om 'koloniale' benamingen en standbeelden te verwijderen. De acties hebben in enkele gemeenten ertoe geleid dat over bepaalde evenementen en benamingen van straten en tunnels discussie wordt gevoerd of dat ze worden aangepast. Gesterkt door zulk 'succes' zullen deze antiracisme groepen niet snel geneigd zijn van hun intimiderende acties af te zien en zullen zij deze in de komende tijd continueren.

Er zijn ook vormen van extremisme die niet passen in het klassieke onderscheid tussen links- en rechtsextremisme, maar die zich richten op één specifiek onderwerp. Dat is bijvoorbeeld het geval met de acties tegen windmolens in sommige delen van Nederland, die het laatste jaar zijn geradicaliseerd. Hoewel een klassieke ideologie bij het Nederlandse buitenwettelijke verzet tegen windmolens ontbreekt, is het gelet op de politieke doelen, wel degelijk als extremisme te omschrijven. Op lokaal niveau ageren burgers op

democratische wijze tegen de komst van windmolenparken, maar in vooral Drenthe en Groningen neemt het protest in sommige gevallen buitenwettelijke vormen aan. De acties richten zich tegen pro-windmolen bestuurders, boeren op wier land turbines komen, maar ook tegen bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de installatie en bouw van de windmolens. Bedreiging, intimidatie en vernieling worden hierbij toegepast. Het extremistische verzet tegen windmolens is in meer Europese landen zichtbaar. In Frankrijk werden dit jaar al diverse windmolens in brand gestoken, wat leidde tot miljoenen euro's schade.

Polarisatie

Zoals vaker, zorgden de spanningen tussen Koerden en Turken in de regio voor spanningen in de diaspora in Europa. Terwijl pro-AKP organisaties in Nederland hun steun betuigden, leidde de Turkse inval in Noord-Syrië in diverse Europese landen een aantal weken tot bijna dagelijkse demonstraties en incidenteel ook geweld tegen Turkse objecten. In verschillende Europese landen werden samenwerkingsverbanden tussen links-extremistische organisaties en Koerdische organisaties versterkt, die de bestaande solidariteit tussen beide bevestigen. Naar alle waarschijnlijkheid zal de PKK de vele Koerdische demonstraties proberen te benutten om het eigen netwerk onder de Koerden te vergroten.

Het Turkse overheidsoptreden naar aanleiding van de mislukte staatsgreep in 2016, kan ook repercussies hebben voor Turken in Nederland. Zo verklaarde de toenmalige Turkse vicepremier in april van dit jaar dat de Turkse geheime dienst tot dan toe 80 Gülenisten uit achttien landen had 'ingepakt' en naar Turkije gebracht en dat daarmee wordt doorgegaan. Dit kan zorgen onder Gülenaanhangers in de diaspora – dus ook in Nederland – versterken. Ook worden de spanningen

binnen de Turkse gemeenschap in Nederland hierdoor niet minder.

Verskillende gebeurtenissen geven voeding aan spanningen tussen sommige delen van de Nederlandse samenleving en bepaalde groepen moslims in Nederland. Zo leidde de goedkeuring door de Eerste Kamer van een wet die gezichtsbedekkende kleding verbiedt in bepaalde moslimkringen tot sterk afkeurende reacties. Diverse islamitische (koepel)organisaties vonden dat de Nederlandse overheid met twee maten meet, dat het verbod het 'anti-islambeleid' in Nederland bevestigt of vrezet dat dit het begin is van de inperking van burgerrechten van moslims. Al vóór de stemming in de Eerste Kamer brachten voornamelijk salafistische imams en organisaties een verklaring uit, waarin zij beargumenteerden dat de wet discriminerend en oneerlijk is. De eerder door PVV-leider Wilders aangekondigde cartoonwedstrijd is afgelast. Hoewel er in met name Pakistan zeer fel werd gereageerd, bleef het in moslimgemeenschappen in Nederland over het algemeen rustig. Wel is er sprake van verdeeldheid tussen moslims die gematigd reageren en anderen met veel radicalere opvattingen, met name jihadisten. In de afgelopen tijd heeft het anti- of deradicaliseringsbeleid van vooral de gemeenten Amsterdam en Rotterdam onder vuur gelegen, waarbij de pijlen met name gericht waren op gemeenteambtenaren op dit terrein die zelf een moslimachtergrond hebben en daardoor goed geworteld zijn in de moslimgemeenschappen. Publieke reacties hierop richtten zich sterk op deze individuele medewerkers wier integriteit ter discussie werd gesteld. Er werd bijvoorbeeld geroepen om het ontslag van deze medewerkers. Dergelijke reacties kunnen eveneens leiden tot gevoelens van uitsluiting en kwetsbaarheid onder Nederlanders met een moslimachtergrond.

Over het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland

Nederland werkt met een systeem van dreigingsniveaus die aangeven hoe groot de kans is op een terroristische aanslag. De NCTV publiceert hiertoe vier maal per jaar het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN), een globale analyse van de nationale en internationale terroristische dreiging tegen Nederland. Het DTN is gebaseerd op informatie van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de politie, open bronneninformatie, informatie van buitenlandse partners en analyses van ambassadepersoneel.

Uitgave

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Turfmarkt 147, 2511 DP Den Haag
070 751 5050

www.nctv.nl
info@nctv.minvenj.nl
[@nctv_nl](https://twitter.com/nctv_nl)

september 2018